

ΘΗΛΑΣΜΟΣ ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ο θηλασμός σαν κύρια (και μάλιστα, για το πρώτο βήγνο, μοναδική) μέθοδος σίτισης του βρέφους συστήνεται σήμερα απ' όλους τους ειδικούς σ' όλους τους γονείς του κόσμου. Το τόσο απλό αυτό θέμα έγινε τόσο περίπλοκο τις τελευταίες δεκαετίες (χάρη στην τεχνολογία και το εμπόριο) που τα ιατρικά περιοδικά χρειάστηκαν αρκετές σελίδες για να γνωρίσουμε τη σημασία μιας λειτουργίας, που η αξία της ήταν και είναι γνωστή στην ανθρωπότητα και στον άνθρωπο πριν από οποιαδήποτε γνώση.

Ευάγγελος Μαυρουδής

ιατρός

Σ' αυτά τα πλαίσια, η διεθνής βιβλιογραφία ασχολήθηκε και με τη δυνατότητα θηλασμού από γυναίκες που δεν έχουν τεκνοποιήσει ποτέ. Έτσι η γαλουχία των υιοθετημένων βρεφών από τις θετές τους μητέρες θεωρείται σήμερα δυνατή, ακόμη κι αν η μέτερα δεν έχει ποτέ τεκνοποιήσει. Βέβαια στην αμείλικτη ιστορία της ανθρωπότητας ο θετός θηλασμός, για θερμικούς λόγους και χάρη σε κοινωνικά αίτια υπήρξε κοινός τόπος πολλών πολιτισμών. Αλλά πούθενά δεν αναφέρεται αν οι πασίγνωστες αυτές «τροφοί» ήταν ή είχαν υπάρξει μητέρες ή όχι.

Micon και Pero
Σύμφωνα με μια παράδοση που αναφέρεται από διάφορους αρχαίους συγγραφείς (Πλίνιος Nat. hist. VII 36) (Solin I 124), ένα νεαρό κορίτσι έσωσε το γέρο πατέρα της που είχε φυλακιστεί και καταδικαστεί να πεθάνει από αστία, τρέφοντάς τον με το γάλα της. Το παράδοξο αυτό γεγονός συγκίνησε τους δικαστές που άφησαν ελεύθερο το γέροντα. Στο χώρο όπου διαδραματίστηκε το γεγονός, στο Forum Oltorio της Ρώμης, ιδρύθηκε γύρω στο 181 π.Χ. ο ναός της Pietas (Ευσέβεια).

Τα ονόματα των δύο πρώων παραδίδονται με διαφορετικό τρόπο: Το κο-

ρίτσι, όταν το όνομα του δεν αποσιωπάται από τις πηγές, είναι Perus ή Ξανθίππη. Το όνομα του πατέρα της συνήθως δεν μνημονεύεται, ή αναφέρεται σαν Κίμων.

Μια τοιχογραφία στη λεγόμενη οικία του Lucrezio Frontone στην Πομπηία απεικονίζει το συγκεκριμένο αυτό επεισόδιο και φέρει χαραγμένα τα ονόματα Pero και Micon.

Σε μια άλλη παραλλαγή, αντί του γέροντ το κορίτσι θηλάζει τη μητέρα της.

Το επεισόδιο απεικονίζεται επιπλέον σε δύο μικρογραφικά πηλίνα συμπλέγματα που βρέθηκαν στην Πομπηία και σε τρεις Πομπηιανές τοιχογραφίες, που φαίνεται να αντιγράφουν το ίδιο πρότυπο. Η σκηνή ταυτίστηκε επίσης σε τέσσερα αγεία του τύπου terra-sigillata της εποχής του αυτοκράτορα Δομιτιανού.

Παρθένας και Μονόκερως

Σ' ένα Ψαλτήρι της Μονής Παντοκράτορα στο Άγιον Όρος, περιέχεται η εικόνα παρθένας, η οποία θηλάζει μονόκερω. Πρόκειται για παρσαελίδα μικρογραφία, διαστάσεων 0,06Χ0,065, όπου δεξιά σε βραχιώδες

έπαρμα κάθεται η Παρθένα με ποδήρη χρυσοποίκιλο χιτώνα, μακριά μαλλιά και κάλυμμα στο κεφάλι. Στρέφεται προς τ' αριστερά και φέρει το δεξί της χέρι στο στήθος, από το οποίο ετοιμάζεται να θηλάσει με γαλάσμιους μονόκερως. Ο μονόκερως έχει σώμα κατσικίσιο, μακριά ουρά, πέλματα λιονταριού και τεράστιο κέρα. Πάνω από την εικόνα υπάρχει επιγραφή με χρυσά γράμματα, η οποία γράφει: «Περί του υιού του(υ) Θ(εο)υ καθώς εθλήσθη την Παναγίαν Θεοτόκον».

Το Ψαλτήρι στο οποίο βρίσκεται η εικόνα αυτή αποτελεί τον περγαμηνό κώδικα 61 και χρονολογείται στον 9ο αιώνα. Περιέχει τους 150 ψαλμούς του Δαβίδ και τις 9 ωδές με πολλές ελλείψεις, χάσματα και αναστροφές στη σειρά των κεμένων. Έχει διαστάσεις 0,165Χ0,145 και διατηρείται σε κακή κατάσταση. Περιλαμβάνει 97 παρασελίδες μικρογραφίες αριθμημένες με μελάνι (1-98) τον περασμένο αιώνα από το μοναχό Αθανάσιο Παντοκροτορνό, ο οποίος έχει παραλείψει τον αριθμό 53. Η μικρογραφία στην οποία αναφερόμαστε φέρει τον αριθμό 54 και αποτελεί εικονογράφηση του 77ου ψαλμού της Παλαιάς Διαθήκης και συγκεκριμένα του στίχου 69 που λέει: «κακὸς δό-

μψεν ως μονοκέρωτος το αγίασμα αυτού, εν τη ηγεμελίωσεν αυτήν εις τον αιών». Θηλασμός και παρθένο δεν αναφέρονται στο στίχο αυτό, ούτε και στους αμέσως επόμενους ή προηγούμενους.

Ο 77ος ψαλμός αποτελεί ύμνο της τήρησης του Θείου Νόμου. Κάνοντας μια σύσταση αναδρομή στα κυριότερα γεγονότα της εβραϊκής ιστορίας, αποδεικνύει στους 72 στίχους του, ότι εκείνοι που τηρούσαν το νόμο αμείβθηκαν, ενώ εκείνοι που τον παραβήκαν τιμωρήθηκαν σκληρά. Ο περίεργος θηλασμός ανθρώπου από ζώο και ο παράδοξος θηλασμός γυναίκας από θηλαστή δεν τεκνοποιεί ακόμα, είναι έξω από τους στίχους και το περιεχόμενο του ψαλμού. Το ίδιο θέμα φαίνεται πως απεικονίζεται και στο Ψαλτήρι Χλουυντόφ. Εδώ ο μονόκερος στήριζει τα δύο μπροστινά του πόδια στην παρθένα δίνοντας την εντύπωση πως ετοιμάζεται να τη θηλάσει.

Η επιστημονική άποψη

Η σωτηρία εγκαταλειμμένων παιδιών χάρι στο θηλασμό κάποιου ζώου είναι κοινός τόπος της μυθολογίας πολλών λαών. Ο Δίας επέζησε με το γάλα της Αμάλθειας. Τον Κώδωνα, βασιλιά και ηρώα της αρχαίας Κιλικίας (Χανιά), θηλάσαν διάφορα ζώα. Η Αθώρ, θεά της θάλασσας και της παιδικής ηλικίας, σαν αγελάδα θηλάζε τους Φωραί. Οι ιδρυτές της Ρώμης, Ρώμος και Ρωμύλος, σώθηκαν χάρη στο γάλα μιας λύκαινας.

Το ακριβές αντίθετο, όμως, δηλαδή ο θηλασμός ανθρώπου από ζώο είναι φαινόμενο σπάνιο. Βέβαια ο μονόκερος είναι μυθικό ζώο, αλλά η έννοια του μύθου είναι σχετική. Το Μεσαίωνα η ύπαρξη του άγγιζε τα όρια του πραγματικού. Σε πολύ ψηλές τιμές πουλιώταν τότε δόντια ναρβάλ ή ρινόκερων σαν «κέρατα μονόκερωτος». Ο μονόκερος αναφέρεται από τον Πλούταρχο στο Βίο του Περικλή (παρ. 6), από τον Αριστοτέλη στην Ιστορία των Ζώων (4996, 19), τους Ορφικούς (Fragmenta 273), τον Πλίνιο και τον Αλιανό σαν ινδικός ή λευκός όνος. Παριστάνεται σαν άλογο που φέρει στο μέτωπό του μακρύ και οξύ κέρα. Ο μύθος απαντάται σ' όλη την Ευρώπη και τις Ινδίες, κοιτίδα του Ινδοευρωπαϊκού Πολιτισμού. Σύμφωνα με την Παράδοση φέρνει καλή τύχη, είναι όμως φιγούρα με καθαρά ερωτικό συμβολισμό. Πότε είναι σύμβολο φαλλικό, πότε όμως συμβολίζει την παρθένα.

Αλλά πέρα από τον μυθικό μονόκερω και τον περίεργο θηλασμό ζώου από άνθρωπο (στο δεύτερο μύθο), υπάρ-

χει (και στους δύο μύθους) το παράδοξο του θηλασμού γυναίκας που δεν έχει τεκνοποιήσει ακόμα, και μάλιστα παρθένα, δηλαδή γυναίκας σε πολύ νεαρή ηλικία, εφηβική ίσως.

Ο Ιπποκράτης αναφέρει τη νεώτερη περίπτωση θήλαος που θηλάζει χωρίς να έχει τεκνοποιήσει: Ένα κορίτσι 8 χρονών θηλάζε τον μικρότερο αδελφό της.

Μια έρευνα επί 1533 θηλέων της περιοχής Αθηνών ηλικίας 8-18 ετών (Μπατρίνος, 1974) αναφέρει ότι η ανάπτυξη των μαστών παρατηρείται σε ποσοστό 8,6% σε ηλικία 8 ετών, με διάμετρο μαζικού αδένος μέχρι 6 cm. Στο 10ο έτος της ηλικίας η συχνότητα αυξάνει σε 65%, ενώ ένα μικρό ποσοστό έχει ήδη μαστούς γυναίκας σε ηλικία αναπαραγωγής.

Θα πρέπει να αναφερθεί επίσης και η αληθής πρόωμος ήθη (ιδιοπαθής, λόγω όγκων του υποθαλάμου και των γειτονικών περιοχών, ή νευρολογικών παθήσεων, καθώς και στα πλαίσια του συνδρόμου Albright). Η ιδιοπαθής πρόωμος ήθη, που είναι η συχνότερη μορφή και κατά την οποία δεν διαπιστώνται οργανική βλάβη, μπορεί να εμφανιστεί από πλήρη ή ατελή μορφή, όπως με ανάπτυξη των μαστών μόνο, ή και με τρίχωση του εφηβαίου. Η ιδιοπαθής πρόωμος ήθη μπορεί να εκδηλωθεί σε πολύ μικρή ηλικία. Ο Μπατρίνος παραθέτει περίπτωση θήλαος ηλικίας 3 ετών με πλήρη ανάπτυξη μαστών.

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή, η γαλουχία των υιοθετημένων βρεφών από τις θετές τους μητέρες θεωρείται σήμερα δυνατή, έστω κι αν η μητέρα δεν έχει τεκνοποιήσει ποτέ. (Editorial, LANCET, 1985). Το γεγονός αυτό προϋποθέτει προετοιμασία μερικών μηνών με αυξημένη πρόσληψη υγρών και ενεργοποίηση του στήθους είτε με το χέρι, είτε με αντλία. Μια γυναίκα που τοποθέτησε στο στήθος της μηχανή από εκείνες που χρησιμοποιούνται στο άρμεγμα είχε σαν αποτέλεσμα την παραγωγή τόσο επαρκούς ποσότητας γάλακτος, ώστε δεν χρειαζόταν συμπλήρωμα. Άλλες γυναίκες έχουν χρησιμοποιήσει λεπτούς σωλήνες που τοποθετούνται κοντά στη θηλή και οι ξεκινούν από μια μικρή σακούλα που περιέχει αγελαδινό γάλα. Το δρέφος θηλάζει τη θηλή και το σωλήνα ταυτόχρονα, ενεργοποιώντας έτσι το στήθος να παράγει περισσότερο γάλα. Ορμόνες, όπως οιστρογόνα και προγεστερόνη, έχουν χρησιμοποιηθεί σε μια προσπάθεια τεχνητής προετοιμασίας των μαστών, όπως γίνεται με την κύηση. Ωστόσο τα αποτελέσματα δεν είναι διαφορετικά από εκείνα που επιτεύχθηκαν χωρίς τη βοήθεια των ορμονών αυτών και

χωρίς τους κινδύνους των θρομβωτικών επιπλοκών που συνεπάρχουν. Ωκυτογικά διαλύματα και γαλακτογόνα φάρμακα έχουν προταθεί. Εντούτοις, όπως το όφελος του «θετού» θηλασμού είναι κατά κύριο λόγο ψυχολογικό—τόσο για το παιδί, όσο και για τη μητέρα—παρά θερμικό, έτσι και οι κύριοι παράγοντες της επιτυχίας είναι καθαρά ψυχολογικοί. Πολλές φορές ακόμα και την επιτυχία του θετού θηλασμού ακολουθεί μια περίοδος κατάθλιψης της θετής μητέρας.

Αλλά το θέμα τίθεται έτσι μονάχα σήμερα. Ο θηλασμός («θετός» και μη) χιλιάδες χρόνια πριν δεν προβλημάτιζε την ανθρωπότητα. Ο σκύλος και η τροφοφ του ήταν οι πρώτοι που αναγνώριζαν τον Όδυσσέα. Στις πρωτόγονες κοινωνίες (Sigerist, 1951) τα παιδιά θηλάζαν μέχρι και τα 3 τους χρόνια. Σύμφωνα με το Κοράνιο οι μητέρες θηλάζαν τα παιδιά τους για 21 μήνες.

Η μυθική διάσταση του θέματος θρίσκεται στο γεγονός ότι η κόρη που θηλάσε το γέρο πατέρα της ήταν παρθένα. Ότι ο ιερός μονόκερος δέχεται να θηλάσει μόνο παρθένα. (Για την ηθική αξία της παρθένας και τη μετατόπιση του σημειωμένου της από το μητριαρχικό στο πατριαρχικό σύστημα βλ. Π. Λεκατόδ «Ο λαβύρινθος», 1973, σελ. 74 κ.ε.ξ.).

Αφήνουμε τις συμβολικές προεκτάσεις του θέματος στη φαντασία του αναγνώστη. Για μας οι ρίζες του μύθου είναι απόλυτα ρεαλιστικές και πειραματικά επαποδομημένες, άρα επιστημονικά αποδεκτές.

Suckling Virgins

Ev. Mavroudis

By reason of the possibility the adopted children to be suckled by their foster mother, an issue that has recently attracted the international medical bibliography, two such cases are presented, the one coming from Roman tradition and the other from the illumination of a Byzantine manuscript: Pero is the virgin who suckled her sentenced to death father. A miniature in a Psalter of the Pantocratoros Monastery on Mount Athos shows a virgin suckling a mythic unicorn. Hippocrates refers to a case of an eight years old girl who suckled and nursed her younger brother.

This article seeks to define the realistic qualities/dimensions of myths and to give a scientific interpretation of this peculiar phenomenon.